

جمعه

ایران

• مدیر مسئول: محمدحسن روزی طلب
• سردبیر: محمدصادق علیزاده
• معاون فنی: محمدملاعلی اکبری
• دبیرتحریریه: ونوس بهنود
• دبیران:
• سید پویا هاشمی (گزارش و گفت‌وگو)
• صادق رخ‌فرد (تاریخ)

• محمدعلی یزدانبار (کتاب)
• آیة طائبی (زندگی)
• فاطمه سادات رضوی (طنز)
• فرناز اینانلو (زنان)
• زینب فروزنده (زوم)
• فاطمه کهربایی (فرهنگ)

• تلفن: ۸۸۷۶۱۷۲۰ • شماره: ۸۸۷۶۱۲۵۴ • ارتباط مردمی: ۸۸۷۶۹۰۷۵
• پیامک: ۳۰۰۰۴۵۱۲۱۳ • روابط عمومی
• نشانی: تهران خیابان خرمشهر، شماره ۲۰۸
• صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۳۸۸
• انتشارات مؤسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران:
۸۸۵۴۸۸۹۲-۵

زوم

نگاهی به کتاب «پسر آشیخ محمود» که صورت‌بندی واقع‌گرایانه‌ای از سال‌های جنگ دارد

دفاع رئالیستی مقدس

محمدصادق علیزاده

سردبیر

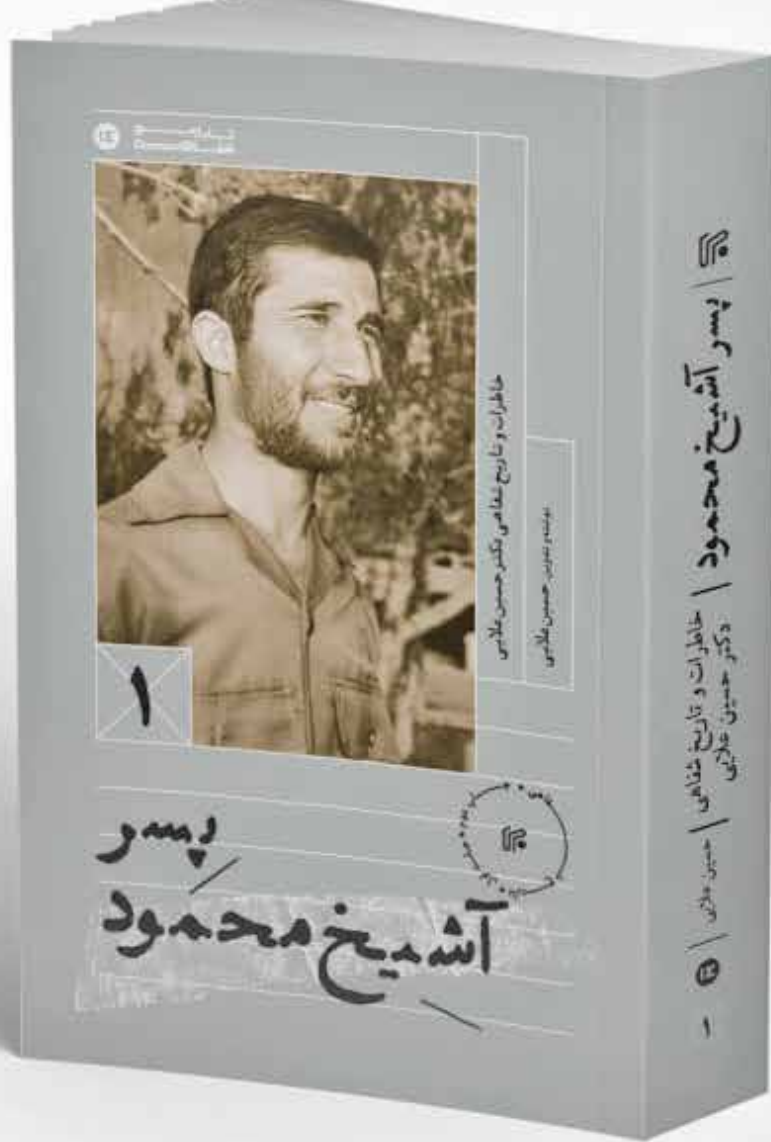
تعارف نداریم! بررسی پدیده تاریخی با من بمریم و تو بگیری و تعارف تکه تکه پاره کردن‌های شهرام و بهرام‌ها جلونمی‌رود. واقعیت را باید گذاشت روی میز و صدا البته با در نظر داشتن بستر تاریخی و فرهنگی و اجتماعی زمانش آن را تحلیل کرد. از این منظر کتاب خاطرات حسین علایی فارغ از پرگویی‌های غیرضرور که در بعضی صفحات آزاردهنده است اما قابل استفاده هم هست. بماند که نسل الان بیشتر با علایی در حکم یک مخالف خون‌بویزه از بعد از اتفاقات انتخابات ۸۸ آشناست اما فارغ از این مسأله روایت او بخشی از تاریخ جنگ و دفاع مقدس است فارغ از اینکه بعضاً با تحلیل‌هایی که او روی این تاریخ سوار می‌کند موافق باشیم یا نه.

خاطرات این چهره مهم سپاه پاسداران هرچند از کودکی و نوجوانی شروع شده و در ادامه هم حوادث دوران انقلاب را در قم و تهران نقل کرده اما به نظرم تنور اصلی روایتش سال‌های جنگ است. روایتش در یک نگاه کلان، تصویری هوایی از سال‌های جنگ برای مخاطب ترسیم می‌کند. تصویری که تمایز محسوسی با برخورد‌های شعاری و تبلیغاتی سال‌های بعد از جنگ دارد. کلان‌روایت علایی از سال‌های جنگ، این پدیده و سختی مدیریت آن و محدودیت‌هایی که از این ناحیه بر مدیریت کشور تحمیل شده را به خوبی برای خواننده به تصویر می‌کشد به خصوص در بخش‌هایی که پایان جنگ به دال مرکزی روایت تبدیل می‌شود. راوی دارد روایت خودش را روی زمین جلو می‌برد. یک رئالیسم جذاب! پس عجیب نیست که اختلافات ریشه‌ای سپاه و ارتش در بطن جنگ در سرتاسر کتاب جاری است چه زمانی که راوی در سپاه منطقه آذربایجان غربی با گروهک‌های تجزیه‌طلب کرد درگیر است و از تاکتیک‌ها و برخورد‌های ارتش شاکی است چه زمانی که بزرگان سیاست و جنگ در اتاق فکر جنگ و در جلسات سری مشغول طراحی عملیات‌های بزرگی برای برگرداندن ورق جنگند. اختلافات البته پیش از آنکه ریشه در دعواهای شخصی طرفین داشته باشند برخاسته از دو نوع فرهنگ سازمانی اند. فرهنگ‌هایی آنقدر متفاوت که حتی کسانی مانند شهید صیاد شیرازی و محسن رضایی هم مصون از این اختلافات نیستند. براین روایت «پسر آشیخ محمود» نشان می‌دهد فرماندهی سپاه از فرهنگ سازمانی و جنگیدن ارتش شاکی است؛ حتی آن‌را مانعی برای اداره جنگ و پیشبرد اهداف جمهوری اسلامی می‌بیند. راوی تلاش کرده تا مصادیق متعدد این تفاوت فرهنگی و سازمانی را از ابتدای پیروزی انقلاب تا قطعنامه و پایان جنگ ذکر کند. انگاری که قرار نیست سایه این موضوع از جنگ

خمینی (ره) بود؛ حتی نامه مشهور محسن رضایی به امام (ره) برای تأمین احتیاجات برای انجام یک اقدام مؤثر در جنگ هم از همین خاستگاه نوشته شد هرچند در نهایت این نامه در خدمت پروژه سیاسی مرحوم هاشمی درآمد. البته که بنا به تحلیل راوی و با تشریح وجوه مختلف مجموعه کشور از مردم و دولت تا وضعیت اقتصاد و نیروهای مسلح به این نتیجه می‌رسد که کشور کشش ادامه جنگ را نداشت. او برای اثبات این ادعای خود به مقایسه توان نظامی، اقتصادی و لجستیکی ایران و عراق در دو مقطع قبل از جنگ و سال‌های پایان جنگ می‌پردازد. تقریباً در همه موارد، توان ایران نه تنها در برابر دشمن خارجی بلکه حتی نسبت به سال‌های ۵۸ و ۵۹ و پیش از شروع جنگ و تلاطم‌های سال‌های اول انقلاب هم به شدت کاهش یافته بود.

دلایل پایان جنگ

راوی به عنوان یکی از فرماندهان برجسته سپاه، دلایل پذیرش قطعنامه را در آن روزها در دفتر خاطرات خود این گونه نوشته است: «حملات دائمی عراق علیه تأسیسات نفتی و خطوط کشتیرانی و مراکز اقتصادی و صنعتی که باعث بروز بحران اقتصادی در کشور شد، حضور وسیع امریکا در خلیج فارس و حمایت علنی از عراق در جنگ، حملات گسترده عراق و شکست ماه‌های پایانی در جبهه‌ها، فشارهای سیاسی و منزوی شدن ایران، تحریم عملی کامل تسلیحاتی ایران از سوی اکثر کشورهای دنیا، سقوط روحیه مردم و عدم آمادگی برای یک جنگ طولانی مدت، وجود تردید و ابهام در مسئولین رده بالای کشور در مورد توانایی برای ادامه جنگ، نداشتن زمان برای بازسازی و گسترش سازمان رزمی، به کارگیری سلاح نفت علیه ایران و سقوط قیمت آن تا ۵ دلار در هر بشکه.» از این جهات راوی معتقد است تصمیم امام خمینی (ره) برای پذیرش قطعنامه و پایان جنگ یک تصمیم هوشمندانه بود. آنقدر هم صادقانه با موضوع برخورد می‌کند که در عین روایت ناراحتی سپاه و بدنه نیروها و فرماندهی آن اما از نقطه نظر شخصی خوشحالی را خود را از پایان جنگ پنهان نکند. با همه اینها اما «پسر آشیخ محمود» دچار پرگویی‌هایی هم هست. پرگویی‌هایی که در بخش‌های مختلف کتاب چه دوران قبل از انقلاب و چه سال‌های ابتدای انقلاب و مبارزه با گروه‌های تجزیه‌طلب و چه سال‌های دفاع مقدس به مقام تفصیل افتاده و مایه رج زدن سطور کتاب را فراهم می‌آورد و پنجره مناسبی برای نقب به صورت‌بندی کلیات جنگ و سال‌های اول انقلاب است. «پسر آشیخ محمود» نوشته شخص حسین علایی در ۷۲۰ صفحه و قیمت ۲۹۰ هزار تومان و به سعی انتشارات مؤسسه ایران راهی بازار نشر شده است.

علایی: رویکرد مرحوم هاشمی
رفسنجانی در یک پیروزی بزرگ برای
پایان جنگ نتیجه نداد و نمی‌داد. وی
مشخصاً فتح فاو را به عنوان یک فتح
استراتژیک و راهبردی معرفی و در ادامه
می‌گوید حتی تصرف فاو هم نتوانست
دستاویز سیاسی لازم برای پروژه
سیاسی مرحوم هاشمی و پایان جنگ
را فراهم آورد

بر جنگ گذاشت. راوی سعی کرده بدون خودسانسوری و با نگاهی واقع‌گرایانه، جوانب مختلف موضوع را که شخصاً با آنها برخورد داشته روایت کند. او معتقد است این رویکرد که در بیال سیاسی حاکمیت رفسنجانی نمایندگی می‌شد هم رویکرد و به‌طور مشخص توسط مرحوم هاشمی درستی به جنگ نبود و نتیجه نداد و نمی‌داد. وی مشخصاً فتح فاو را به عنوان یک فتح استراتژیک و راهبردی معرفی و در ادامه می‌گوید حتی تصرف فاو هم نتوانست دستاویز سیاسی لازم برای فشار به صدام و پایان جنگ را فراهم آورد.

راوی البته در صورت‌بندی نهایی خود در این بخش با عباراتی که البته خیلی صریح نیست و از لایه‌لای وقایع و مصادیق ذکر شده می‌توان آن را حس کرد معتقد است مجموعه سپاه با همه محدودیت‌ها به دنبال ادامه جنگ و تأمین رضایت و پیشبرد پروژه امام

قرارگاه‌هایی که به‌طور مستقیم در عملیات والفجر ۸ و تصرف بندر راهبردی فاو درگیر بود صورت‌بندی دقیق و واقع‌گرایانه‌ای از این پرونده ارائه می‌دهد. پرونده‌ای که در آن سال‌ها در راستای نگاه سیاسی به پرونده جنگ محسوب شده بود قرار بود با یک پیروزی بزرگ بتوان نقطه پایانی

کم شود. راوی در مقام نماینده بخشی از فرماندهی سپاه معتقد است به دلیل ضعف ارتش در تأمین و نگاهداری خطوط پدافندی، سپاه مجبور می‌شود بخشی از توان هجومی و آفندی خود را راکد نگاه داشته و پای خطوط پدافندی بکارد و همین هم باعث راکد ماندن جنگ در یک سال آخر شده و از آن طرف هم دشمن را جری کرده بود. با هجوم‌های جدی صدام در ماه‌های پایانی جنگ، سلسله شکست‌های ایران آغاز شده و مناطق متصرف شده یکی پس از دیگری از دست می‌روند. این نگاه رئالیستی تلخ در مورد پایان جنگ هم به همین شکل تکرار می‌شود. از این جهت می‌توان روایت کتاب را تحلیل بخشی از نیروهای مسلح جمهوری اسلامی از جنگ دانست.

صورت‌بندی فاو

راوی به دلیل مسئولیت فرماندهی بریکی از